

ON THE STATE OF THE FULFILMENT OF THE WHO INTERNATIONAL HEALTH REGULATIONS (2005) AND THE WAYS OF ITS IMPROVEMENT

Serdiuk A.M., Golubiatnikov N.I., Rudnytska O.P., Davydenko H.M.

ПРО СТАН ВИКОНАННЯ ВИМОГ МІЖНАРОДНИХ МЕДИКО-САНІТАРНИХ ПРАВИЛ (ММСР, 2005) ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОЛІПШЕННЯ

У

¹СЕРДЮК А.М.,
²ГОЛУБЯТНИКОВ М.І.,
¹РУДНИЦЬКА О.П.,
¹ДАВИДЕНКО Г.М.

¹ДУ "Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзеева НАМНУ" м. Київ, Україна
²Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна

Ключові слова :
громадське здоров'я, національна система епідеміологічного нагляду, Міжнародні медико-санітарні правила, міжнародні пункти перетину кордону.

Україна нині не лише декларує, а й робить певні кроки для асоціації в ЄС, зокрема, приводить своє національне законодавство у відповідність до світових стандартів, у т.ч. у питаннях біологічної, хімічної та радіологічної безпеки.

Як відомо, у світовій практиці з 2007 року діють Міжнародні медико-санітарні правила (International Health Regulations, 2005) – ММСР, прийняті Генеральною сесією ВОЗ 23.05.2005 р. [1]. Після їх імплементації Україна як країна-учасниця для захисту здоров'я населення має забезпечити комплексні дії, спрямовані на «запобігання міжнародному поширенню хвороб, захист від них, контроль та прийняття відповідних заходів на рівні охорони громадського здоров'я, які співставні з ризиками для здоров'я населення та обмежені ними, які не створюють зайвих перешкод для міжнародних перевезень та торгівлі».

Прогрес у боротьбі з загрозою епідемічних захворювань у країнах-учасницях є інструментом досягнення глобальної безпеки.

Останні дослідження ВОЗ про уроки, отримані у результаті впровадження ММСР, показали необхідність проведення моніторингу виконання ММСР (2005) [2, 3].

Захист державних кордонів країни та її території від загроз та реального заносу особливо небезпечних (карантинних) інфекційних захворювань є основою біологічної безпеки країни як складової її національної безпеки.

Згідно з ММСР до обов'язків держави входить виконання вимог до основних можливостей у сфері охорони здоров'я, а саме:

□ виявлення, оцінка, повідомлення та реєстрація подій у сфері громадського здоров'я;

□ формування національної системи епідеміологічного нагляду та санітарної охорони територій;

□ негайне та ефективне реагування на ризики для здоров'я населення та надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я;

□ наявність портів, аеропортів, які мають міжнародні пункти пропуску та здійснюють протиепідемічні заходи;

□ зниження ризику транскордонного поширення хвороб у портах, аеропортах, наземних транспортних вузлах.

До того ж від кожної держави-учасниці вимагається створення, укріплення та підтримка основних можливостей національних систем епідеміологічного нагляду на місцевому, регіональному та національному рівнях.

О СОСТОЯНИИ ВЫПОЛНЕНИЯ ТРЕБОВАНИЙ МЕЖДУНАРОДНЫХ МЕДИКО-САНИТАРНЫХ ПРАВИЛ (ММСР, 2005) И ПУТИ ЕГО УЛУЧШЕНИЯ

¹Сердюк А.М., ²Голубятников Н.И.,
¹Рудницкая О.П., ¹Давыденко А.Н.

¹ГУ "Институт общественного здоровья им. А.Н. Марзеева НАМН Украины", г. Киев, Украина

²Одесский национальный медицинский университет, г. Одесса, Украина

В статье проанализировано состояние выполнения требований ММСР в части функционирования компетентного медико-санитарного органа в морских портах и международных аэропортах Украины в пунктах въезда (международные пункты пересечения государственной границы). Показано, что Приказ Минздрава Украины от 01.02.2019 г. № 264 "Об реорганизации путем присоединения государственных учреждений" нарушил единую систему эпиднадзора. В случае

его выполнения система уже не будет соответствовать международным стандартным подходам к вопросам организации национальной системы санитарной охраны государственной границы и не будет решать задач по предотвращению завоза инфекционных заболеваний, имеющих международное значение.

Обоснована необходимость создания согласно международным стандартам единого центра биологической безопасности в подчинении Министерства здравоохранения Украины по примеру развитых стран, который будет осуществлять практическую и научную деятельность в области биобезопасности и санитарной охраны как части государственной политики.

Ключевые слова: общественное здоровье, национальная система эпиднадзора, Международные медико-санитарные правила, пункты пропуска.

Водночас передбачається зміна у національному законодавстві відповідно до міжнародних вимог, у тому числі щодо забезпечення медико-санітарних заходів та умов у пунктах в'їзду держав-учасниць ММСП (2005).

Проведення планових та надзвичайних заходів у сфері громадського здоров'я у пунктах в'їзду, аналіз медико-санітарної документації мають підтверджувати, що транспортні засоби та інші об'єкти у портах, аеропортах і наземних транспортних вузлах вільні від джерел інфекції.

Компетентні медико-санітарні органи (служби) у призначених портах, аеропортах, наземних транспортних вузлах повинні мати всі можливості для проведення інспекції, виконання програм боротьби з переносниками інфекції, ліквідації загроз та ризиків для громадського здоров'я, проводити дієвий контроль транспортних засобів, які надходять до пункту в'їзду з-за кордону, особливо із тропічних країн, забезпечити проведення дезінфекції, деконтамінації та інших заходів контролю.

Компетентний медико-санітарний орган, який відповідає за проведення медико-санітарних заходів у пункті в'їзду, відповідно до ст. 22 ММСП (2005) має

- здійснювати контроль багажу, вантажів, контейнерів, перевізних засобів, товарів, поштових посилок і людських останків, які відправляються і прибувають із заражених районів, з метою перевірки дотримання умов, що забезпечують відсутність джерел інфекції або контамінації, у т.ч. переносників інфекції та їхніх резервуарів;

- забезпечувати контроль належного санітарного стану усіх об'єктів у пунктах в'їзду та умови для осіб, що здійснюють поїздки; відсутність джерел інфекції або контамінації, у т.ч. переносників і резервуарів;

- організувати контроль проведення дератизації, дезінфекції, дезінсекції або деконтамінації багажу, вантажів, контейнерів, перевізних засобів, товарів, поштових посилок і людських останків або, у відповідних випадках, проводити санітарну обробку осіб з підозрою на інфекційну хворобу;

- завчасно сповіщати операторів транспортних засобів, перевезень про намір застосування заходів контролю до перевізного засобу і надавати, за наявності, письмову інфор-

мацію про методи, які будуть застосовані;

- відповідати за контроль з вилучення і безпечного видалення контамінованої води або продуктів харчування, відходів життєдіяльності людей або тварин, стічних вод і будь-якої речовини із транспортного засобу;

- вживати необхідні заходи для моніторингу та контролю над скиданням судами потенційно інфікованих стічних вод, відходів, баластної води, які можуть забруднювати води вже у порту, річці або каналі, озері чи іншому об'єкті міжнародного водного шляху;

- забезпечувати контроль над роботою служб, які обслуговують осіб, що здійснюють поїздки, транспортні засоби, товари, багаж, вантажі, контейнери, над транспортними засобами та людськими останками у пунктах в'їзду, у т.ч. проведення, за необхідності, інспекцій і медичних обстежень;

- мати у своєму розпорядженні механізми реагування на випадок надзвичайних обставин, пов'язаних з надзвичайною подією у галузі охорони здоров'я;

- забезпечувати зв'язок з Національним координатором по ММСП з приводу відповідних медико-санітарних заходів, які прийняті на підставі цих Правил.

Водночас розташування та функціонування морських міжнародних пунктів пропуску в Україні, окрім п. Уст-Дунайськ, мають певні особливості. Вони, як правило, розміщені поблизу житлової зони припортових міст, що становить значний ризик зараження населення інфекційними хворобами, які можуть бути завезені екіпажами, пасажирями, транспортними засобами з інших держав світу.

Обсяг міжнародного судноплавства через морські порти України щорічно становить 14-17 тис. суден, у тому числі до

15% суден прибувають з епідемічно-небезпечними портами (порти Західної Африки, Південно-Східної Азії тощо).

На виконання вимог ММСП у частині функціонування компетентного медико-санітарного органу у пунктах в'їзду (міжнародні пункти перетину державного кордону) в Україні у морських портах міжнародних аеропортів функціонують спеціалізовані медико-санітарні органи ДУ "Лабораторний центр МОЗ України на водному транспорті" та ДУ "Лабораторний центр МОЗ України на повітряному транспорті".

Ці державні установи відповідно до Статуту, штатного розкладу, який затверджено МОЗ України, відповідно до особливостей кожного пункту пропуску забезпечені належною матеріально-технічною базою, яка спроможна забезпечити здійснення повного комплексу медико-санітарних та протиепідемічних заходів, перелік яких зазначено вище.

Враховуючи комплексність дій медичних установ МОЗ України та їхню якість, ВООЗ підтвердила введення міжнародних морських портів України до переліку портів країн світу (на офіційному сайті ВООЗ), в яких є можливою та правомірною інспекція суден міжнародного плавання з метою оцінки епідемічної безпеки транспортного засобу та надання міжнародного документу – судового санітарного свідоцтва на право плавання.

Наявність у пунктах в'їзду компетентних медичних установ зі спеціалізованими санітарно-карантинними підрозділами дозволяє підтвердити ефективність та надійність організації санітарної охорони державних кордонів у пунктах в'їзду до нашої країни шляхом оцінки та аналізу опитувальника щодо прогресу у виконанні вимог ММСП (2005), який щорічно подається ВООЗ до МОЗ України.

РЕФОРМУВАННЯ МЕДИЦИНИ

За період з 2007 по 2018 рік на підставі ММСП (2005) ВООЗ розробила системні вимоги до організації епідеміологічного нагляду у різних пунктах в'їзду, які є обов'язковими у країнах-учасниках Правил.

Рекомендації ВООЗ, Механізми оцінки виконання вимог ММСП (2005) регламентують саме такі принципи та підходи до виконання основних можливостей у призначених аеропортах, портах, які діюча в Україні система епіднагляду вже декілька десятиліть застосовує у пунктах в'їзду.

За вимогами ММСП (2005) та Рекомендацій у кожній країні повинні бути визначені *призначені пункти в'їзду у країну*, до яких висуваються такі вимоги:

□ доступ до відповідних медичних служб, у т.ч. діагностичних;

□ забезпечення транспортування хворих членів екіпажу, громадян, туристів;

□ наявність спеціального медичного персоналу, який навчено для епіднагляду, інспектування транспортних засобів (у термінах ММСП);

□ підтримка безпечних умов середовища перебування;

□ наявність програм та навченого медичного персоналу для боротьби з переносниками та резервуарами збудників;

□ наявність планів дій на випадок надзвичайної ситуації у сфері громадського здоров'я;

□ наявність можливостей для реагування на події, які можуть призвести до надзвичайної ситуації у сфері громадського здоров'я та які мають міжнародне значення.

Нині діючим національним санітарним законодавством визначено оптимальний порядок санітарної охорони державних кордонів через мережу спеціальних санітарно-карантинних підрозділів, які діють в усіх пунктах в'їзду та мають статутні завдання згідно з вимогами ММСП.

Але, на жаль, Наказ МОЗ України від 01.02.2019 р. № 264 "Про реорганізацію шляхом приєднання державних установ" щодо ліквідації державних установ, які здійснювали протиепідемічний захист державних кордонів за єдиною стандартизованою схемою та діяли в усіх портах (аеропортах) країни (пунктах в'їзду), та їх приєднання до лабораторних центрів Одеської та Київської областей порушив єдину систему

епіднагляду. У разі його виконання система вже не буде відповідати *міжнародним стандартним підходам до питань організації національної системи санітарної охорони державних кордонів* та не вирішуватиме завдань щодо недопущення завозу інфекційних хвороб, які мають міжнародне значення.

2018 року розпочато процедуру ліквідації єдиного наукового протичумного закладу країни, який повинен формувати науково обґрунтовані комплексні підходи до питань санітарної охорони кордонів, ідеологію дій з недопущення тропічних інфекцій та інших загроз для здоров'я населення від хвороб, небезпечних для усіх країн.

Вищезазначені дії становлять реальну загрозу національній безпеці та унеможливають проведення у необхідному обсязі і на відповідному рівні медико-санітарних заходів щодо попередження епідемічних загроз.

Згідно з міжнародними стандартами реалізація цих завдань в Україні потребує підсилення існуючої структури первинної ланки з охорони здоров'я.

Вважаємо, що на даному етапі потрібна оптимізація матеріальної (лабораторної) бази та кадрового потенціалу. Це питання особливо загострюється після ліквідації Державної санітарно-епідеміологічної служби.

Для проведення заходів у сфері біологічної безпеки та санітарної охорони території на даному етапі виникає необхідність створення єдиного центру у підпорядкуванні Міністерства охорони здоров'я України за прикладом створення аналогічних центрів у розвинутих країнах.

Це надасть можливість сконцентрувати зусилля різних структур МОЗ – наукових, територіальних та відомчих, які мають багаторічний досвід роботи у цьому напрямі.

Реальним вирішенням цього питання може бути створення єдиного Українського центру біологічної безпеки, який здійснюватиме практичну та наукову діяльність у галузі біобезпеки та санітарної охорони як частину державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення та реалізації зобов'язань нашої країни перед світовим суспільством щодо виконання вимог Міжнародних медико-санітарних правил.

Український центр біологічної безпеки відповідно до типових таблиць забезпечення здатний забезпечити епідеміологічний нагляд згідно з рекомендаціями ВООЗ "Епідеміологічний нагляд у координації між пунктами в'їзду та національними системами епіднагляду" має складатися з

□ наявного персоналу – лікарів-епідеміологів, дезінфекціоністів, які мають практичну та теоретичну спеціалізовану підготовку з санітарної охорони території та досвід роботи у міжнародних пунктах пропуску через державний кордон;

□ спроможності створення для всієї території України пересувних протиепідемічних бригад екстреного реагування на епідеміологічні, токсикологічні, хімічні, радіаційні загрози відповідно до вимог ММСП;

□ наявності існуючої сертифікованої мережі лабораторій з діагностики особливо небезпечних інфекцій та інфекцій, що несуть загрозу для різних країн;

□ наявності лабораторної бази для визначення факторів навколишнього середовища, які впливають на стан здоров'я населення у міжнародних пунктах пропуску, на транспортних засобах відповідно до вимог ММСП.

За таких умов Центр буде спроможний

□ забезпечувати консультативні функції для фахівців мережі лікувально-профілактичних закладів країни з діагностики особливо небезпечних інфекційних захворювань та фахівців госпітальної бази лікувальних закладів, які проводять лікування хворих на особливо небезпечні інфекції, з розробки планів готовності до оперативного реагування на ризики та події у сфері громадського здоров'я;

□ проводити розробку наукових рекомендацій, науково-правової та методичної бази у галузі епідеміологічного нагляду за особливо небезпечними (у т.ч. природно-вогнищевими) інфекційними хворобами;

□ здійснювати методологічне забезпечення функціонування системи епідемічного нагляду на кордоні та на транспорті згідно з вимогами ММСП (2005);

□ забезпечувати стандартизацію процедур скринінгу, моніторингу, діагностики, профілактики та контролю над інфекційними хворобами, у тому числі новими (невідомими)

ON THE STATE OF THE FULFILMENT OF THE WHO INTERNATIONAL HEALTH REGULATIONS (2005) AND THE WAYS OF ITS IMPROVEMENT

¹Serdiuk A.M., ²Golubiatnikov N.I.,
¹Rudnytska O.P., ¹Davydenko H.M.

¹SI "O.M. Marzиеiev Institute for Public Health, NAMSU", Kyiv, Ukraine

²Odessa National Medical University, Odessa, Ukraine

A state of the fulfilment of the WHO international medico-sanitary rules requirements "International Health Regulations" (IHR, 2005) in the sphere of the functioning of the competent medico-sanitary body in the sea ports and international airports of Ukraine in the points of entry has been analyzed in the article.

We have demonstrated that the Order of the Ministry of Public Health "On the reorganization by means of the addition of state institutions",

01.02.2019 № 264 violated a single system of epidemiological supervision. In case of its fulfillment, the system will not comply with the international standard approaches to the issues of the organization of national system of sanitary protection of state border and will not solve the tasks of the international importance for the prevention of infectious diseases bringing.

We have substantiated a necessity of the creation of a single Center for biological safety under the authority of the Ministry of Public Health of Ukraine according to the international standards by the example of the developed countries. The Center will carry out the practical and sanitary activities in the sphere of biosafety and sanitary protection as a part of state policy.

Keywords : public health, national system of epidemiological supervision, international health regulations, points of entry.

ми) при здійсненні заходів щодо запобігання та ліквідації епідеміологічних наслідків надзвичайних ситуацій;

□ проводити заходи з реформування нормативно-законодавчої бази з санітарної охорони території та імплементації національного законодавства відповідно до міжнародних вимог.

Створення єдиного Українського центру біологічної безпеки шляхом об'єднання практичних медичних установ на різних видах транспорту та у комплексі з науковою установою "Український протичумний інститут" дозволить забезпечити надійний захист кордонів та території нашої країни від занесення та поширення інфекційних хвороб, які несуть загрозу для усіх країн.

Крім того, Наказ МОЗ України від 01.02.2019 р. № 264 "Про реорганізацію шляхом приєднання державних установ" руйнує централізацію та лінійність в управлінні відокремленими підрозділами, у складі яких діють санітарно-карантинні відділи (у портах, аеропортах) та які є складовою єдиної системи санітарної охорони державних кордонів. У разі його виконання втрачається єдиний підхід до питань епіднадзора за транспортними засобами та порушується виконання вимог ММСП (2005).

Виходячи з вищевказаного та враховуючи Регламенти і Рекомендації ВООЗ вважаємо за доцільне в умовах сьогодення зберегти існуючу у країні систему епідзахисту, для чого передусім необхідно

□ припинити ліквідацію Державної установи "Український науково-дослідний протичум-

ний інститут імені І.І. Мечникова МОЗ України";

□ провести його перепрофілювання у Державну установу "Український науково-дослідний інститут тропічної медицини імені І.І. Мечникова МОЗ України";

□ створити Державну установу "Український центр біологічної безпеки" на матеріально-технічній базі з залученням штатів Державної установи "Український науково-дослідний інститут тропічної медицини імені І.І. Мечникова МОЗ України";

□ реорганізувати державні установи "Лабораторний центр МОЗ України на водному транспорті", "Лабораторний центр МОЗ України на повітряному транспорті", "Лабораторний центр МОЗ України на залізничному транспорті" в окремі структурні підрозділи Державної установи "Український центр біологічної безпеки" як практичні медичні підрозділи для здійснення медико-санітарних заходів у пунктах в'їзду у країну, формування епідбригад для проведення оперативних протиепідемічних заходів у вогнищах інфекційних хвороб, які мають міжнародне значення;

□ визначити Державну установу "Український центр біологічної безпеки" компетентним медико-санітарним органом на національному рівні та у пунктах в'їзду у країну;

□ визначити порти Ізмаїл, Чорноморськ, Одеса, Южний, Миколаїв, Маріуполь призначеними пунктами в'їзду з наявності основних можливостей для здійснення відповідних заходів реагування на ризики у сфері громадського здоров'я;

Такі заходи сприятимуть опти-

мізації систем епідемічного і біологічного захисту країни, забезпечать раціональне використання наявних ресурсів.

Останні дослідження ВООЗ про уроки, отримані у результаті впровадження ММСП, вимагають серед інших заходів також проведення моніторингу виконання ММСП (2005). Прогрес у боротьбі з загрозою епідемічних захворювань у країнах-учасницях є інструментом досягнення глобальної безпеки [3, 4].

ЛІТЕРАТУРА

1. International health regulations (2005). 2-nd edition. WHO, 2008.

2. Suthar A.B., Allen L.G., Cifuentes S., Dye C. and Nagata J.M. Lessons learnt from implementation of the International Health Regulations: a systematic review. *Bull World Health Organization*. 2018. Vol. 96 (2). P. 110-121E. doi: 10.2471/BLT.16.189100.

3. Ijaz K., Kasowski I., Arthur R.R., Angulo F.J., Dowell S.F. International Health Regulations – what gets measured gets done. *Emerg Infect. Dis.* 2012. Vol. 18 (7). P. 1054-1057. doi:10.3201/eid1807.120487

REFERENCES

1. International Health Regulations (2005). 2-nd edition. WHO; 2008.

2. Suthar A.B., Allen L.G., Cifuentes S., Dye C. and Nagata J.M. *Bull World Health Organization*. 2018 ; 96 (2) : 110-121E. doi:10.2471/BLT.16.189100.

3. Ijaz K., Kasowski I., Arthur R.R., Angulo F.J. and Dowell S.F. *Emerg Infect. Dis.* 2012 ; 18 (7) : 1054-1057. doi:10.3201/eid1807.120487.

Надійшла до редакції 17.02.2019